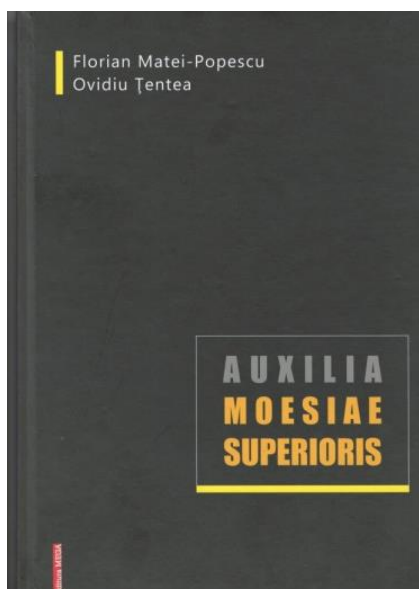

Florian Matei-Popescu, Ovidiu Țentea. AUXILIA MOESIAE SUPERIORIS (Trupele auxiliare ale Moesiei Superior). Cluj-Napoca: Mega, 2018.

În anul 2018, sub egida Muzeului Național de Istorie a României și a Institutului de Arheologie „Vasile Pârvan”, în cadrul seriei „The Centre for roman studies” a văzut lumina tiparului, în limba engleză, volumul semnat de cercetătorii Florian Matei-Popescu și Ovidiu Țentea „Auxilia Moesiae Superioris”. Originea cercetării respective se regăsește într-un proiect derulat în a doua jumătate a deceniului trecut, finanțat de ANCS, și anume – STRATEG. Proiectul s-a materializat prin varia cercetari, publicații și întruniri științifice, la una dintre care a avut onoarea să participe cu o comunicare și subsemnatul [Matveev 2008, 16].

Paginile volumului cuprind Introducere, Repertoriul unităților, Concluzii, Inscricțiunile auxiliilor Moesiei Superior, Tabele, Abrevieri, Referințe și Planșe.

Introducerea volumului, foarte generoasă (p.7-18) și informativă, include câteva compartimente, și anume: *Stadiul cercetărilor* privind trupele auxiliare în limitele provinciei Moesia Superior care pornesc de la primele texte semnate de C.Cichorius la limita secolelor XIX-XX, urmate de studiile fundamentale semnate de G.L. Cheesman (1914), W.Wagner (1938) sau K.Kraft (1951) în prima jumătate a secolului XX,

iar din cea de-a doua nu puteau lipsi evocările publicațiilor lui J.Benes (1970, 1978), P.A. Holder (1980, 2003, 2006), J.E.H. Spaul (1994, 2000), K. Strobel (1984, 1986, 1988, 1989) și alții. Istoriografia românească completează reușit cercetarea problemei trupelor auxiliare prin contribuțiile lui V.Cristescu (1937), I.I. Rusu (1972), D.Tudor (1978), D.Benea (1983, 2016), C.C. Petolescu (1995, 1996, 1997, 2002), N.Gudea (1997, 2001, 2005), E.Nemeth (2005, 2006, 2007), I.Piso (2006), dar și mai multe contribuții semnate de autorii volumului; Textul Introducerii este continuat de o *Scurtă istorie a Moesiei Superior*, fiind enunțată evoluția frontierelor provinciei, condițiile formării, legiunile care au contribuit la cucerirea noii provincii și au staționat în limitele sale (VII Claudia, V Macedonica, I Italica etc.), unele personalități mai importante, precum primul guvernator atestat L. Funisulanus Vettonianus, bine cunoscuții Cornelius Fuscus sau Tettius Iulianus etc. După care urmează compartimentele *Districul minier, Orașe și Limes, armată, cetăți și forturi*. Fiind enunțate colonia Flavia Scupinorum (azi Skopje), colona Flavia Felix D(ardanorum) fondate de veteranii legiunilor VII Claudia și V Macedonica către începutul dinastiei Flaviilor, urmate de Ulpia Ratiaria pe timpul lui Traian etc. Pe lângă colonii, ierarhia urbelor Moesia Superior cuprindea mai multe municipii fondate în diferite perioade ale prezenței romanilor în regiune (Singidunum, Viminacium, Ulpianum, Naissus etc.). Impunerea și menținerea romanilor la Dunăre s-a făcut în primul rând datorită legiunilor, dintre care pe teritoriul Moesiei Superior, în diferite perioade, autorii evidențiază: IV Scythica, V Macedonica, VIII Augusta, I Italica, III Gallica, VII Claudia, IV Flavia Felix, fără însă a minimaliza rolul trupelor auxiliare, cercetarea căruia a fost scopul lucrării prezentate.

Introducerea este urmată de o *Trecere în revistă a trupelor auxiliare* separate în două categorii: *Alae* și *Cohortes*, pe paginile dedicate celor din urmă regăsindu-se și câte o unitate de *pedites singulares, equites* și două *numerus*. Din prima categorie, autorii studiului scot în evidență șapte unități, iar din cea de-a doua – 46. Cele 1-3 pagini dedicate fiecărei dintre cele 53 de trupe de auxiliari identificate pe teritoriul Moesiei Superior cuprind o istorie succintă a unității reflectată în izvoare (surse narrative, inscripții, diplome ale veteranilor, ștampile tegulare etc.) care atestă și confirmă prezența lor în provincie. Spre exemplu, *Ala II Pannoniorum (veterana)* formată în perioada împăratului Augustus a fost cantonată în Moesia Superior în perioada lui Domitian, fapt confirmat de diplomele militare datate cu anii 94, 100 și 103/105, dar și inscripția fragmentară de la Madytis. Descrierea izvoristică este însoțită și de reflecții istoriografice privind problema dislocării unității în regiunea dunăreană și implicarea în războaiele cu dacii. Istoria unității fiind urmărită până la mijlocul

secolului II p. Chr. La fel de bine documentat se prezintă și cel de-al doilea grup de unități – *cohortele*. Spre exemplu, *Cohors VI Thracum veterana equitata*, în prima jumătate a secolului I făcea parte din trupele provinciei Germania, fiind cantonată la Mainz, și care probabil, a fost implicată în cucerirea Britanniei în perioada lui Nero, fiind recantonată în Albion. Izvoarele amintesc la un moment dat două cohorte cu același nume, una dintre care a fost transferată din Germania în Pannonia, pe timpul lui Domițian în anii 84-85, de unde va ajunge în Moesia Superior între anii 96-100 pe finalul războiului cu suebii și sarmații, fapt confirmat de o inscripție pe o phaleră descoperită la Diana (Karatash). Unitatea, ca și multe altele, va fi implicată în războaiele cu dacii, numele ei fiind identificat pe ștampilele de pe tegulae de la Porolissum, Romita, Românași etc. – locuri de cantonament al unității în perioada de timp de la Traian la Hardrian.

Concluziile (p.79-83) vin să confirme prin sinteză înalta ținută a componentei izvoristice și analitice de care au dat dovadă autorii pe paginile radiografiei trupelor de auxiliari. Sunt identificate sursele de transfer al trupelor în regiunea Dunării de Jos, și anume provinciile: Britannia, Germania, Ponthus et Bithynia, Pannonia, pe parcursul următoarelor decenii transferurile de trupe auxiliare fiind foarte active și cuprinzând mari arealuri teritoriale, apogeul căruia corespunzând perioadei războaielor ce dacii. Izvoarele scrise denotă cu lux de amănute că după încheierea războaielor cu dacii așezarea de durată într-un anumit loc a trupelor nu s-a produs, fapt ce confirmă odată în plus politica de neadmitere a sedentarizării militarilor, fenomen ce va demara în a doua jumătate a secolului III p. Chr. pe fondalul crizei Imperiului și va produce o acutizare a conflictelor interne între pretendenți în perioada pre și post Constantin cel Mare. Importante sunt și dovezile aduse întru identificarea transferurilor de trupe, în contextul războaielor cu sarmații (iazgyii, roxolanii etc.) și marcomanii, între provinciile vecine Moesia Superior și Dacia cu diviziunile sale ulterioare, în special Dacia Porolissensis, documentate pe varia descoperiri mai vechi și mai noi de inscripții, atât de pe teritoriul actual al României, cât și din alte regiuni ale Imperiului Roman.

Rolul important al surselor scrise la istoria trupelor auxiliare ale provinciei Moesia Superior și a celor învecinate este scos în evidență prin următorul compartiment al volumului, și anume: **Inscriptiones auxiliae Moesiae superioris**. El cuprinde repertoriul inscripțiilor compartimentat pe unități militare, repetând structura părții de bază a volumului. Structura repertoriului include locul descoperirii inscripției, locul publicației și textul propriu-zis al inscripției. Dacă să revenim la cele două unități selectate pentru descrierea compartimentului anterior – *Ala II Pannoniorum (veterana)* și *Cohors VI Thracum veterana equitata*, vom regăsi inscripții descoperite la Sirmium, Ratiaria, Philippi, Ostrov și Apulum – pentru prima, și la Diana și Mogontiacum – pentru a doua unitate.

Compartimentul al cincilea al volumului înmănunchiază șapte **Tabele**, și anume: unități auxiliare al Moesiei Superior atestate de diplome militare, unități auxiliare al Moesiei Superior și expediția lui Traian în Dacia, unități auxiliare al Moesiei Superior transferate în Dacia, unități auxiliare ale Daciei atestate de diplome militare, unități auxiliare ale Daciei Superior atestate de diplome militare, unități auxiliare ale Daciei Inferior atestate de diplome militare, unități auxiliare ale Daciei Porolissensis atestate de diplome militare.

Volumul se încheie cu **Lista abrevierilor**, **Bibliografie** și **Planșe**, cele din urmă cuprinzând trei hărți ale provinciilor Moesia Superior, Moesia Inferior și Dacia, pe care sunt plasate frontierele statului roman în acest sector al Imperiului, cele mai importante castre, forturi, orașe și drumuri.

Lucrarea se prezintă drept un studiu enciclopedic, fundamentat pe varia surse istorice, deosebit de valoros pentru cercetătorii preocupați nu doar de evoluția unităților auxiliare ale armatei romane, dar și pentru toți cei care studiază evenimentele militaro-politice în primele secole creștine în Dacia și la Dunărea de Jos. Nu mai puțin importante se prezintă restabilirea istoricului permutărilor unităților de auxiliari în diferite provincii romane, fapt care enunță, pe de o parte, schimbarea de priorități ale conducerii Imperiului la diferite epoci istorice, iar, pe de alta, politica de comportament cu unitățile militare, care în orice moment, pe fondal de schimbare a împăraților, războaie civile puteau deveni adverse celor care dețineau puterea în Roma.

Bibliografie:

Matveev 2008: S. Matveev. Amforele de tip Shelov C de pe teritoriul actual al Republicii Moldova. În: *Colocviu „Limes și barbaricum: descoperiri romane din vecinătatea Daciei și a Moesiei”*, 22-24 octombrie 2008. (Târgoviște 2008) 16.

Matei-Popescu, Țentea 2018: Fl. Matei-Popescu, Ovidiu Țentea. *Auxilia Moesiae Superioris*. Cluj-Napoca, 2018.

*Sergiu Matveev, doctor, conferențiar universitar,
Universitatea de Stat din Moldova*